

บทคัดย่อ¹

บทความฉบับนี้มีความมุ่งหมายที่จะแสวงหาคำตอบ 4 ประการ เกี่ยวกับคนต่างด้าวที่เคลื่อนย้ายถิ่นฐาน หรืออพยพข้ามแดนเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย กล่าวคือ ประการแรก ใครบ้างเป็นคนต่างด้าวที่อยากเข้ามาอาศัยในประเทศไทย? ประการที่สอง เพราะเหตุใดคนต่างด้าวกลุ่มนี้จึงเข้ามาในประเทศไทย? ประการที่สาม คนต่างด้าวเหล่านี้มีความหวังและความฝันในการใช้ชีวิตอย่างไร? มีความกลมกลืนกับรัฐไทยแค่ไหน? และ ประการสุดท้าย ประเทศไทยมีกฎหมายรวมถึงนโยบายที่จะทำให้คนกลุ่มนี้มีสิทธิในสัญชาติไทยได้อย่างไร? โดยศึกษาจาก 6 กรณีศึกษา

คำสำคัญ: คนต่างด้าว; การข้ามแดน; คนชายขอบ; การแปลงสัญชาติ; สัญชาติไทย

1 อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร 65000.
E-mail : kitiwaraya@hotmail.com

From Aliens to Thai Citizenship

Kitiwaraya Rattanamanee²

Abstract²

This paper aims to seek answers for four questions regarding aliens or immigrants who came to live in Thailand. Firstly, according to Thai's laws, who are the aliens? Secondly, why do they want to enter and live in Thailand? Thirdly, what are their hope and dream in life? Are those in harmony with Thai State? Finally, how could Thai's laws and policies could help in granting citizenship to such aliens? The answers to these questions are based on six case studies which represent aliens in Thailand.

Keywords: Alien; Migration; Marginal People; Naturalization; Thai nationality

2 Lecturer, Faculty of Law Naresuan University 65000.
E-mail : kitiwaraya@hotmail.com

บทนำ

คุณเคยก้าวออกจากบ้านโดยปราศจากกระเป๋าตังค์ บัตรประจำตัวประชาชน หรือหนังสือเดินทางหรือไม่? คุณรู้หรือไม่ สำหรับบางคนการมีบัตรประจำตัวประชาชนสักใบกลับสำคัญกว่าการมีเงินในกระเป๋าตังค์!! หลายคนยอมเดินทางข้ามป่าข้ามเขา ข้ามน้ำ ข้ามทะเลมาหลายร้อยกิโลเมตร ยอมเสี่ยงที่จะถูกตำรวจจับ ยอมเป็นมนุษย์ล่องหนในสายตาของกฎหมาย³ ยอมจ่ายเงินหลายพันบาทหลายหมื่นบาท⁴ เพื่อให้ได้มาซึ่งบัตรประชาชนเพียงใบเดียว เพื่อให้ได้ใช้ชีวิตอยู่ในประเทศไทยแบบคนสัญชาติไทย คนเหล่านี้อาจอยู่ใกล้ตัวคุณจนคาดไม่ถึง ลองสังเกตผู้คนรอบๆ ตัว ตั้งแต่แม่บ้านที่บ้าน ลูกจ้างในร้านอาหาร คนขายโรตีสีหน้าหมู่บ้าน เพื่อนนักเรียน เพื่อนร่วมงาน เจ้านาย-นายจ้าง หรือแม้แต่พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ของคุณเอง อยากทราบหรือไม่ เหตุใดเขาจึงเข้ามาในประเทศไทย? เขาคิดอะไรอยู่? เขามีความหวังและความฝันในการใช้ชีวิตอย่างไร? และประเทศไทยมีกฎหมายรวมถึงนโยบายที่จะทำให้คนเหล่านี้มีสิทธิในสัญชาติไทยมีสถานะเป็นคนไทยเต็มขั้นได้อย่างไร?

1. คนต่างด้าวที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยมีใครบ้าง ?

หากดูจากสภาพทางภูมิศาสตร์ในปัจจุบันจะพบว่าประเทศไทยตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีอาณาเขตด้านทิศเหนือติดต่อกับสหภาพเมียนมา (เมียนมา) และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทิศใต้ติดต่อกับสหพันธรัฐ

3 อายุ โฟ นามเทพ, อายุ (โฟ) นามเทพ : คนไร้รัฐและมนุษย์ล่องหน, http://www.archanwell.org/autopage/show_page.php?t=1&s_id=230&d_id=229 (สืบค้นเมื่อ 30 กรกฎาคม 2559)

4 จากการสัมภาษณ์นายยอดรัก กรณีศึกษาภายใต้โครงการบางกอกคลินิก คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทางโทรศัพท์เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2549

มาเลเซีย ทิศตะวันออกติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และราชอาณาจักรกัมพูชา และทิศตะวันตกติดต่อกับสหภาพเมียนมา ด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ภายหลังการสถาปนารัฐสมัยใหม่ก่อให้เกิดการแบ่งเขตแดนมีความเป็น “ชายแดน” “ชายขอบ” “คนใน หรือ คนสัญชาติไทย” และ “คนนอก หรือ คนต่างด้าว (Alien)” ชัดเจนยิ่งขึ้น

พบว่ามีการเคลื่อนย้ายข้ามแดนทั้งของคนสัญชาติไทยและคนต่างด้าว ซึ่งมีความแตกต่างทางเชื้อชาติ/ชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา รวมถึงวัฒนธรรม โดยเฉพาะบริเวณจังหวัดชายแดน เช่น เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ตาก กาญจนบุรี อุบลราชธานี หนองคาย มุกดาหาร ตราด สงขลา ยะลา เป็นต้น⁵ โดยสามารถจำแนกสถานะบุคคลของคนต่างด้าวที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง⁶ เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

(1) คนต่างด้าวเข้าเมืองถูกกฎหมาย คนต่างด้าวกลุ่มนี้เป็นคนเข้าเมืองโดยแท้ซึ่งเดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรผ่านช่องทางตรวจคนเข้าเมืองโดยมีหนังสือเดินทาง (Passport) หรือเอกสารใช้แทนหนังสือเดินทาง (เช่น Travel Document for Alien -TD, Certificate of Identity -C.I, Border Pass) และผ่านการตรวจลงตราตามวิธีการและหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด⁷

5 ข้อมูลคนต่างด้าวเข้าเมืองที่เดินทางผ่านจุดผ่านแดนเข้ามาในราชอาณาจักรโดยถูกกฎหมายจากสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ที่มา: <http://www.immigration.go.th/nov2004/base.php?page=stat> (สืบค้นเมื่อ 30 กรกฎาคม 2559)

6 ผู้เขียนรวบรวมข้อมูลจากการสอบข้อเท็จจริงของกรณีศึกษาที่เคยเข้ามาขอคำปรึกษาระหว่างปี 2549-2552 ภายใต้โครงการบางกอกคลินิกเพื่อคำปรึกษากฎหมายด้านสถานะและสิทธิบุคคล ภายใต้การสนับสนุนของกองทุนศาสตราจารย์คิง ภาไซ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และระหว่างปี 2553-ปัจจุบัน ภายใต้โครงการคลินิกกฎหมายนเรศวรเพื่อสิทธิมนุษยชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

7 เงื่อนไขในการเข้าเมืองเป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา 12, 13, 15 และ 17 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522

เมื่อพิจารณาจากสถานะบุคคลตามกฎหมายสัญชาติสามารถจำแนกคนต่างด้าวเข้าเมืองถูกกฎหมายเป็น 3 กลุ่ม คือ หนึ่ง คนต่างด้าวเข้าเมืองถูกกฎหมายที่มีสัญชาติของรัฐใดรัฐหนึ่งเพียงรัฐเดียว (ได้แก่ กรณีนายบุญยืน⁸, กรณีนายยอดรัก⁹-เมื่อผ่านการพิสูจน์สัญชาติเมียนมาแล้ว) สอง คนต่างด้าวเข้าเมืองถูกกฎหมายที่มีหลายสัญชาติ สาม คนต่างด้าวเข้าเมืองถูกกฎหมายแต่ไร้สัญชาติ

(2) คนต่างด้าวเข้าเมืองผิดกฎหมาย คนต่างด้าวกุมนี่เป็นคนเข้าเมืองโดยแท้ซึ่งเดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรโดยไม่ผ่านช่องทางตรวจคนเข้าเมือง ไม่มีหนังสือเดินทางหรือเอกสารใช้แทนหนังสือเดินทาง และไม่ได้ผ่านการตรวจลงตราตามวิธีการและหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด

เมื่อพิจารณาจากสถานะบุคคลตามกฎหมายสัญชาติสามารถจำแนกคนต่างด้าวเข้าเมืองผิดกฎหมายเป็น 3 กลุ่ม คือ หนึ่ง คนต่างด้าวเข้าเมืองผิดกฎหมายที่มีสัญชาติของรัฐใดรัฐหนึ่งเพียงรัฐเดียว (ได้แก่ กรณีนางสาวราณี¹⁰) สอง คนต่างด้าวเข้าเมืองผิดกฎหมายที่มีหลายสัญชาติ สาม คนต่างด้าวเข้าเมืองผิดกฎหมายและไร้สัญชาติ (nationality-less) (ได้แก่ กรณีนางอายุ นามเทพ¹¹, กรณีนายกอบี

-
- 8 กรณีศึกษาภายใต้โครงการบางกอกคลินิก คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเข้ามาหารือ รศ.ดร.พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร อาจารย์ประจำภาควิชากฎหมายระหว่างประเทศ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตั้งแต่ พ.ศ.2548
 - 9 กรณีศึกษาภายใต้โครงการบางกอกคลินิก คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเข้ามาหารือ รศ.ดร.พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร อาจารย์ประจำภาควิชากฎหมายระหว่างประเทศ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตั้งแต่ พ.ศ.2549
 - 10 กรณีศึกษาภายใต้โครงการคลินิกกฎหมายนเรศวรเพื่อสิทธิมนุษยชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ซึ่งเข้ามาหารือตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ.2559
 - 11 อดีตอาจารย์วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยพายัพ กรณีศึกษาภายใต้โครงการบางกอกคลินิก คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเข้ามาหารือ รศ.ดร.พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร อาจารย์ประจำภาควิชากฎหมายระหว่างประเทศ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ.2548

รามัด¹²,กรณีนางสันที หรือนางแสนถี¹³)

(3) คนต่างด้าวซึ่งเกิดในประเทศไทยแต่ถูกถือว่าเป็นคนต่างด้าวเข้าเมืองผิดกฎหมาย¹⁴ คนต่างด้าวกลุ่มนี้เกิดในประเทศไทยตั้งแต่ 26 กุมภาพันธ์ 2535 โดยขณะที่เกิดบิดาหรือมารดาเป็นคนต่างด้าวที่ได้รับการผ่อนผันให้อาศัยอยู่ในราชอาณาจักรเป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย หรือได้รับอนุญาตให้เข้าอยู่ในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราว หรือเข้ามาในราชอาณาจักรโดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง¹⁵

อย่างไรก็ดีบทความฉบับนี้ผู้เขียนมุ่งศึกษาเฉพาะกลุ่มบุคคลต่างด้าวเข้าเมืองถูกกฎหมายและคนต่างด้าวเข้าเมืองผิดกฎหมายที่มีปัญหาสถานะบุคคลตามกฎหมายสัญชาติ 2 กลุ่ม เท่านั้น คือ กลุ่มหนึ่ง คนต่างด้าวไร้สัญชาติ และกลุ่มสอง คนต่างด้าวที่มีสัญชาติของรัฐต่างประเทศแต่มีจุดเกาะเกี่ยวเข้มข้นกับไทยจึงประสบปัญหาการใช้สิทธิในสัญชาติ หรือ “คนต่างด้าวเสมือนไร้สัญชาติ” ซึ่งผู้เขียนจะได้กล่าวต่อไป

12 กรณีศึกษาภายใต้โครงการคลินิกกฎหมายนเรศวรเพื่อสิทธิมนุษยชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ซึ่งเข้ามาหารือตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2559

13 กรณีศึกษาภายใต้โครงการบางกอกคลินิก คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเข้ามาหารือ รศ.ดร.พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร อาจารย์ประจำภาควิชากฎหมายระหว่างประเทศ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตั้งแต่ พ.ศ.2549

14 เป็นไปตามมาตรา 7 ทวิ วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติสัญชาติ(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติสัญชาติ(ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551

15 บุตรของบุคคลซึ่งเข้ามาในราชอาณาจักรโดยไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง เช่น บุคคลตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ.2552 เรื่องการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การจัดการปัญหาสถานะและสิทธิของบุคคล ซึ่งอาศัยอำนาจตามมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 เพื่ออนุญาตให้บุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นการชั่วคราวระหว่างรอการพิจารณากำหนดสถานะบุคคล

กลุ่มหนึ่ง คนต่างด้าวไร้สัญชาติ คือ คนต่างด้าวที่ไม่มีสัญชาติของรัฐใดเลยในโลก (nationality-less)¹⁶ แต่ปรากฏข้อเท็จจริงว่าบุคคลกลุ่มนี้มีจุดเกาะเกี่ยวแท้จริง (real connecting point / genuine link) ภายหลังการเกิดกับรัฐไทย เพราะ (1) อาศัยและตั้งบ้านเรือนอยู่ในประเทศไทยมาโดยตลอด, (2) ประกอบอาชีพในประเทศไทย, (3) มีทรัพย์สินอยู่ในประเทศไทย, (4) ก่อตั้งครอบครัวกับบุคคลสัญชาติไทย และ (5) มีสมาชิกในครอบครัวเป็นคนสัญชาติไทย เป็นต้น ตัวอย่างของคนต่างด้าวกลุ่มนี้ได้แก่ นางสาวสันที หรือนางแสนสี, นางอายุ นามเทพ และ นายกอบีรามัต (นามสมมุติ)

กลุ่มสอง คนต่างด้าวเสมือนไร้สัญชาติ คือ คนต่างด้าวที่มีรัฐเจ้าของตัวบุคคล (personal state) อาจมีสัญชาติของรัฐใดรัฐหนึ่งหรือมีสัญชาติของรัฐมากกว่า 1 รัฐ และสัญชาติที่มีนั้นไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่บุคคลนั้นเนื่องจากบุคคลนั้นไม่ได้มีจุดเกาะเกี่ยวที่แท้จริงกับรัฐเจ้าของสัญชาติแต่มีจุดเกาะเกี่ยวที่แท้จริงกับรัฐไทยเพราะ (1) อาศัยและตั้งบ้านเรือนอยู่ในประเทศไทยมาโดยตลอด, (2) ประกอบอาชีพในประเทศไทย, (3) มีทรัพย์สินอยู่ในประเทศไทย, (4) ก่อตั้งครอบครัวกับบุคคลสัญชาติไทย และ (5) มีสมาชิกในครอบครัวเป็นคนสัญชาติไทย เป็นต้น ตัวอย่างของคนต่างด้าวกลุ่มนี้ได้แก่ กรณีนายบุญยืน (นามสมมุติ), กรณีนายยอดรัก (นามสมมุติ), กรณีนางสาวราณี (นามสมมุติ)

จากการศึกษาข้อเท็จจริงผ่านคำบอกเล่าของกรณีศึกษาทั้ง 6 ชีวิต ต่างช่วงเวลาต่างสถานที่ พบว่ามีหลายปัจจัยที่ส่งผลให้ “คนต่างด้าว” หรือ “คนนอก” เหล่านี้ต้องเดินทางเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยซึ่งผู้เขียนจะกล่าวถึงสถานการณ์ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติความเป็นมารวมถึงมูลเหตุเบื้องต้นในการเข้ามาอาศัยในประเทศไทยของ “คนต่างด้าวไร้สัญชาติ” และ “คนต่างด้าวเสมือนไร้สัญชาติ”

16 พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร, ความเป็นคนไร้รัฐและคนไร้สัญชาติในประเทศไทย : คืออะไร ? และควรจัดการอย่างไร ?, บทความเพื่อหนังสือที่ระลึกวันพี 2547 ของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 29 กรกฎาคม 2547 <http://www.archanwell.org/office/download.php?id=402&file=376.pdf&fol=2> (สืบค้นเมื่อ 30 กรกฎาคม 2559)

ดังต่อไปนี้

1.1 คนต่างด้าวไร้สัญชาติ

กรณีนางสันที หรือนางแสนถิ¹⁷

“ฉันเป็นคนมอญ อยู่ทวาย เข้ามานานแล้วจ้า มาตั้งแต่รุ่นๆ อายุ 16-17 เดินเท้าเข้ามาทางด้านเจดีย์สามองค์ ตอนนั้นเดินกัน 3 วัน กับอีก 3 คืน ฉันอยู่ที่โนนไม่ได้จริงนะ เค้ามมีการรบกัน เค้ายึดที่นา ที่สวนของฉัน ไม่รู้จะทำอะไรกิน เลยต้องหนีออกมา ทั้งบ้านทั้งสวน มาหางานทำเอาข้างหน้า สมัยนั้นที่บ้านจัดว่ารวยนะมีกินมีใช้ พอฉัน มาอยู่ที่ทุ่งก้างย่าง¹⁸นี้ต้องรับจ้างทำงานทุกอย่าง ทำงานกันสองคน กับสามีตัวเป็นเกลียวเลย”

นางสันทีเกิดที่เมืองทวายในเมียนมาเมื่อประมาณปี พ.ศ.2490 ถือเป็นคนรุ่นแรกๆ ที่อพยพหนีภัยความตายมาจากเมียนมา¹⁹ เนื่องจากในช่วงปี พ.ศ.2505 มีการปราบปรามชนกลุ่มน้อยและกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในเมียนมา²⁰ ในช่วงนั้นคนมอญในหมู่บ้านเดียวกับนางสันทีก็พากันอพยพเข้ามาประเทศไทย ในปี พ.ศ.2506 นางสันทีจึงเดินทางเข้ามาในประเทศไทยพร้อมญาติโดยการเดินเท้าและพักค้างแรม

17 ข้อมูลจากการรวบรวมข้อเท็จจริงโดยการสัมภาษณ์และการลงพื้นที่ภาคสนามระหว่างปี พ.ศ.2549-2557 ภายใต้ความร่วมมือระหว่างโครงการบางกอกคลินิก คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และคณะอนุกรรมการด้านสิทธิและสถานะบุคคลของผู้ไร้สัญชาติไทยพลัดถิ่น ผู้อพยพ และชนพื้นเมือง ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

18 หมู่บ้านทุ่งก้างย่าง ตำบลไทรโยค อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

19 ดรณิ ไผศาลพานิชย์กุล. บันทึกถึงระหว่างทางการเปลี่ยนผ่านจากความไร้รัฐ ไร้สัญชาติ ของคนมอญอพยพสามรุ่นในรัฐไทย <https://www.gotoknow.org/posts/469711> (สืบค้นเมื่อ 30 กรกฎาคม 2559)

20 พรพิมล ตรีโชติ, การต่างประเทศพม่า: ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านและชนกลุ่มน้อย, หน่วยปฏิบัติการวิจัยแม่โขงศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551 (หน้า 126-137).

ในป่าราว 2-3 วัน นางสนที่เข้ามาโดยไม่มีหนังสือเดินทางหรือบัตรประจำตัวใดๆ จากเมียนมา เข้ามาอาศัยที่ อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี จนกระทั่งอยู่กินกับนายสอนซึ่งเป็นคนมอญเหมือนกัน ทั้งสองคนมีบุตรรวม 8 คน²¹ บุตรทุกคนเกิดในประเทศไทยและมีสิทธิในสัญชาติโดยหลักดินแดน²² นางสนที่มีหลาน²³ 3 คน ทุกคนเกิดในประเทศไทยเช่นกัน หลานของนางสนที่มีสัญชาติไทยโดยหลักสืบสายโลหิตเพราะบิดาหรือมารดามีสัญชาติไทย กล่าวได้ว่าสมาชิกในครอบครัวทุกคนมีสิทธิในสัญชาติไทยยกเว้นนางสนที่คนเดียวที่มีสถานะเป็นคนต่างด้าวไร้รัฐและไร้สัญชาติ

นางสนที่ไม่เหลือญาติพี่น้องในเมียนมาเพราะพี่ชายอีกคนก็อพยพเข้ามาในประเทศไทย นางสนที่ไม่เหลือทรัพย์สินใดๆ ในเมียนมา นางสนที่พูดภาษาไทยและมอญได้แต่ไม่สามารถสื่อสารด้วยภาษาเมียนมาได้เลย นางสนที่ไม่เคยหวังที่จะเดินทางกลับไปใช้ชีวิตในบ้านเกิดที่เมียนมา

-
- 21 กิติวรญา รัตนมณี, กรณีศึกษา : นางแสนดี (หรือป้าสนที่) คนมอญไร้สัญชาติจากทวาย ที่มีจุดเกาะเกี่ยวกับประเทศไทย <https://www.gotoknow.org/posts/470819> (สืบค้นเมื่อ 30 กรกฎาคม 2559)
 - 22 บุตรของนางสนที่เกิดในประเทศไทยแต่บุตรบางคนถูกถอนสัญชาติโดยผลของ ข้อ 1 แห่งประกาศของคณะปฏิวัติที่ 337 ลงวันที่ 14 ธันวาคม 2515 ในขณะที่บุตรบางคนไม่ได้สัญชาติไทยโดยผลของ ข้อ 2 แห่งประกาศของคณะปฏิวัติที่ 337 ลงวันที่ 14 ธันวาคม 2515 และต่อมาได้รับการคืนสิทธิในสัญชาติไทยโดยหลักดินแดน โดยผลของมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ(ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551 โดยเมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2555 บุตรของนางแสนดีที่ยังมีชีวิตอยู่ทั้ง 5 คน ได้ยื่นคำร้องขอเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน ทร.14 ณ สำนักทะเบียนอำเภอสังขละบุรี จ.กาญจนบุรี ในสถานะบุคคลสัญชาติไทยตามมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ(ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551 และได้รับการอนุญาตให้เพิ่มชื่อพร้อมถ่ายบัตรประจำตัวประชาชนเมื่อต้นปี พ.ศ.2559 ที่ผ่านมา
 - 23 พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร, รวมงานเขียนเกี่ยวกับกรณีศึกษาเด็กชายวิชฌุ บุญชา และครอบครัว : คนไร้รัฐไร้สัญชาติแห่งสมุทรปราการ http://www.archanwell.org/au-topage/show_page.php?t=2&s_id=64&d_id=57 (สืบค้นเมื่อ 30 กรกฎาคม 2559)

นางสนที่หวังว่าจะได้ใช้ชีวิตบั้นปลายร่วมกับลูกๆ และหลานๆ ในประเทศไทย

กรณีนางอายุ นามเทพ

“คุณเคยอยู่ท่ามกลางคนหมู่มาก ยืนต่อหน้าคนนับพัน และ ยังรู้สึกว่าคุณเองเป็นมนุษย์ล่องหน ไม่มีตัวตนหรือไม่ นั่นแหละ คือตัวฉันล่ะ และถ้าบังเอิญคุณก็เป็นอย่างที่ผมเป็นอยู่ ก็อย่าได้หยุดเรียกร้อง สิทธิการเป็นคนของคุณเลยนะ”²⁴

นางอายุมีชาติพันธุ์กะเหรี่ยงเกิดเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2498 ณ ป่าพัน คอทุเรย์ บริเวณชายแดนของประเทศเมียนมา เมื่อปี พ.ศ.2502 นางอายุได้อพยพตามบุพการีเพื่อลี้ภัยทางการเมืองโดยการเดินเท้าจากเมียนมาเข้ามาในประเทศไทยเข้ามาอาศัยใน อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน นางอายุและครอบครัวไม่เคยมีบัตรประชาชนหรือหนังสือเดินทางซึ่งออกให้โดยรัฐบาลเมียนมา นางอายุสมรสกับชายสัญชาติไทยและมีบุตรด้วยกัน 2 คน²⁵ บุตรทั้งสองมีสิทธิในสัญชาติไทยโดยหลักสืบสายโลหิตตามบิดา เมื่อ พ.ศ.2550 นางอายุได้รับการสำรวจและจัดทำทะเบียนประวัติบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน (ท.ร.38ก)²⁶ โดยรัฐไทยมี

24 อ่างแก้ว (เชิงอรรด 3)

25 พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร, กรณีอาจารย์อายุ นามเทพ : คนไร้รัฐที่เกิดนอกประเทศไทยแต่ทำคุณประโยชน์อย่างสูงส่งต่อประเทศไทย กรณีศึกษาภายใต้โครงการวิจัยผลกระทบของความไร้รัฐและความไร้สัญชาติของเด็ก เยาวชน และครอบครัวในสังคมไทย: การตรวจสอบปัญหาและแนวคิดในการแก้ไขปัญหา หรือเรียกโดยย่อว่า “โครงการเด็กไร้รัฐ” ภายใต้ความร่วมมือระหว่างกองทุนศาสตราจารย์คีนิง ภาไซ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ รวบรวม เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2549 ปรับปรุงล่าสุดเมื่อวันที่ 12 มกราคม พ.ศ.2553 http://www.archanwell.org/autopage/show_page.php?t=2&s_id=55&d_id=56 (สืบค้นเมื่อ 30 กรกฎาคม 2559)

26 ตามมาตรา 38 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ.2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2551 ประกอบกับระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการสำรวจและจัดทำทะเบียนสำหรับบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน

เลขประจำตัวประชาชน 13 หลัก ขึ้นต้นด้วย “0”²⁷ นางอายุจึงมีสถานะเป็นคนต่างด้าวไร้สัญชาติแต่ไม่ไร้รัฐ

นางอายุประกอบอาชีพเป็นอาจารย์สอนดนตรีในมหาวิทยาลัยพายัพ ปัจจุบันเกษียณอายุแล้ว นางอายุเคยสร้างชื่อเสียงให้แก่ประเทศไทยในระดับโลกหลายครั้ง ทั้งในฐานะนักดนตรีและฐานะผู้ฝึกสอนนักร้องประสานเสียง ซึ่งได้รับรางวัลในการแข่งขัน World Choir Games 2006 ณ เมืองซีเหมิน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน, World Choir Games 2008 ณ กรุงกราส สาธารณรัฐออสเตรีย²⁸ และล่าสุด World Choir Games 2012 ณ มลรัฐโอไฮโอ สหรัฐอเมริกา²⁹

นางอายุไม่เหลือญาติพี่น้องในเมียนมาเพราะทุกคนอพยพเข้ามาในประเทศไทย ไม่เคยกลับไปเมียนมา ไม่มีทรัพย์สินใดๆ ในเมียนมา ไม่เคยคิดจะกลับไปใช้ชีวิตในบ้านเกิดที่เมียนมา

นางอายุหวังว่าอุทิศตนเพื่องานดนตรีที่รักในวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยพายัพ เธอหวังว่าจะได้ทำประโยชน์และสร้างชื่อเสียงให้ประเทศไทยอีกเรื่อยๆ เพื่อตอบแทนบุญคุณแก่แผ่นดินซึ่งให้ที่พักพิงแก่ครอบครัว และหวังว่าจะใช้ชีวิตร่วมกับญาติพี่น้องและลูกๆ ในประเทศไทย

พ.ศ. 2548 ลงวันที่ 31 มีนาคม 2548

27 กิติวรญา รัตนมณี, คนต่างด้าวในทะเบียนราษฎรไทย, วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552 หน้า 78.

28 ปุณทวิชญ์ ฉัตรมงคลชาติ, กรณีศึกษา : อายุ นามเทพ, <https://www.gotoknow.org/posts/424605> (สืบค้นเมื่อ 30 กรกฎาคม 2559)

29 คณะนักร้องประสานเสียงวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ ม.พายัพ สร้างชื่อคว้า 2 เหรียญเงิน “World Choir Games 2012” เมืองซินซินเนติ ประเทศสหรัฐอเมริกา <http://www.chiangmaicitylife.com/news-archive/payap-choir-win-two-silver-medals/> (สืบค้นเมื่อ 30 กรกฎาคม 2559)

กรณีนายกอบปรีรามัต (นามสมมุติ)³⁰

“ประเทศไทยเป็นบ้านของผม ผมเกิดในเมียนมาก็จริง แต่ผมเติบโตที่นี่ มีครอบครัวที่นี่ มีลูกๆ สัญชาติไทย จะให้กลับไปเมียนมาผมไม่ไปหรอก จะใช้ชีวิตที่นั่นได้อย่างไร”³¹

นายกอบปรีรามัต เกิดเมื่อ พ.ศ.2495 ที่รัฐอาระกัน ในเมียนมา เดินทางเข้ามาในประเทศไทยเมื่อ พ.ศ.2514 เนื่องจากจบการศึกษาชั้นประถม 10 แต่ถูกกีดกันไม่ให้เรียนต่อเพราะเป็นชนกลุ่มน้อยที่นับถือศาสนาอิสลามประกอบกับปัญหาเศรษฐกิจเนื่องจากทางบ้านมีฐานะยากจนจึงต้องดิ้นรนหางานทำเพื่อเลี้ยงตนเอง นายกอบปรีรามัตจึงทำงานเก็บเงินเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางเข้ามาในประเทศไทย โดยนั่งเครื่องบินจากอาระกันมาลงที่ย่างกุ้ง และนั่งรถรับจ้างจากย่างกุ้งมาถึงบริเวณชายแดนใกล้ๆ ด่านวังผาและเดินเท้าเข้ามาในประเทศไทยทางด่านวังผา อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และตั้งรกรากประกอบการค้าขายพลอยที่อำเภอแม่สอดเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน โดยไม่เคยกลับไปหาญาติพี่น้องที่ประเทศต้นทางเลยเป็นเวลากว่า 45 ปี ปัจจุบันนายกอบปรีรามัตมีใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าว³² ใบสำคัญถิ่นที่อยู่³³ ได้รับการบันทึกในทะเบียนราษฎรคนอยู่ถาวร ท.ร.14³⁴ ตั้งแต่ พ.ศ. 2552 มีเลขประจำตัวประชาชน 13 หลัก ขึ้นต้นด้วย “8”

30 ข้อมูลจากการรวบรวมข้อเท็จจริงระหว่างปี พ.ศ.2557-2559 โดยเป็นกรณีศึกษาภายใต้โครงการคลินิกกฎหมายนเรศวรเพื่อสิทธิมนุษยชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

31 จากการสัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2557 ณ ชุมชนมุสลิมโรฮิงญา อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ในกิจกรรมห้องเรียนสิทธิมนุษยชนเคลื่อนที่ ครั้งที่ 7 ศึกษาสถานการณ์ด้านสถานะบุคคลและสิทธิของคนชายแดนในพื้นที่ อำเภออุ้มผาง และอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ระหว่างวันที่ 4-11 ตุลาคม 2557 ภายใต้โครงการคลินิกกฎหมายนเรศวรเพื่อสิทธิมนุษยชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

32 พระราชบัญญัติการทะเบียนคนต่างด้าว พ.ศ.2493

33 พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522

34 มาตรา 36 แห่งพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ.2534

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่านายกอภิรามัดจึงมีสถานะเป็นคนต่างด้าวไร้สัญชาติ แต่ไม่ไร้รัฐเพราะมีรัฐไทยเป็นรัฐเจ้าของตัวบุคคลเช่นเดียวกับนางอายุ

นายกอภิรามัดมีบุตรซึ่งเกิดในประเทศไทย 3 คน บุตรทั้งสามคน มีสิทธิสัญชาติไทยโดยการเกิดโดยหลักดินแดนตามมาตรา 7 ทวิ วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 ปัจจุบันบุตรทั้งสามคนได้สัญชาติไทยแล้ว บุตรชายคนโต ทำงานในบริษัทเอกชนที่กรุงเทพฯ ส่วนบุตรสาวสองคนกำลังศึกษาระดับอุดมศึกษา ในมหาวิทยาลัยนเรศวร

นายกอภิรามัดไม่เคยกลับไปเยี่ยมมาเลย์ ไม่มีทรัพย์สินใดๆ ในเมียนมา ไม่เคยคิดจะกลับไปใช้ชีวิตในเมียนมา

นายกอภิรามัดหวังว่าจะทำมาหากินและใช้ชีวิตร่วมกับครอบครัวในบ้าน ห้องแถวซึ่งตนซื้อไว้ใน อ.แม่สอด จ.ตาก ในประเทศไทย

1.2 คนต่างด้าวเสมือนไร้สัญชาติ

กรณีนายบุญยืน สุขเสน่ห์^{35 36 37}

“ผมเกิดมาเป็น “คนอเมริกัน”... ย้ายไปอยู่กรุงเทพฯ กลายเป็น “ฝรั่ง”... ขึ้นเหนือ ก็เป็น “มะแก้ว”... แล้วผมจะตายเมื่อไร ผมก็ขอ ตายเป็น “คนไทย” สาธุๆ...”³⁸

35 ข้อมูลจากการรวบรวมข้อเท็จจริงระหว่างปี พ.ศ.2549 - 2552 โดยเป็นกรณีศึกษาภายใต้ โครงการบางกอกคลินิก คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

36 พันธุ์ทิพย์ สายสุนทร. กรณีศึกษาคครอบครัวสุขเสน่ห์. <https://www.gotoknow.org/posts/537195> (สืบค้นเมื่อ 30 กรกฎาคม 2559)

37 บุญยืน สุขเสน่ห์. 30 ปี ในประเทศไทยของครอบครัวสุขเสน่ห์ http://www.wungfon.com/index.php?option=com_content&view=article&id=783:2011-11-17-18-03-09&catid=178:2011-07-05-02-33-10&Itemid=218 (สืบค้นเมื่อ 30 กรกฎาคม 2559)

38 บุญยืน สุขเสน่ห์. <https://www.facebook.com/gene.long.712?fref=ts> (สืบค้นเมื่อ 30

นายบุญยืน เกิดและเติบโตในสหรัฐอเมริกา เป็นคนสัญชาติอเมริกัน เมื่อ พ.ศ.2521 ขณะอายุได้สามสิบกว่าปี ได้เดินทางเข้ามาในประเทศไทยทางเครื่องบิน โดยถือหนังสือเดินทางอเมริกันได้รับวีซ่า³⁹ ให้เข้ามาทำงานพัฒนาสังคมโดยเป็นมิชชันนารีสอนศาสนาควบคู่กับการพัฒนาชุมชนมลาบรีในพื้นที่อำเภอร่องกวาง จังหวัดแพร่ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2521⁴⁰ ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยได้รับการเพิ่มชื่อในทะเบียนราษฎรคนอยู่ชั่วคราว ท.ร.13⁴¹ มีเลขประจำตัวประชาชน 13 หลัก ขึ้นต้นด้วย “6” ตั้งแต่ปี พ.ศ.2546

แม้ว่านายบุญยืนจะไม่ใช่สัญชาติและยังมีภูมิตำแหน่งในสหรัฐอเมริกา แต่นายบุญยืนและสมาชิกในครอบครัวใช้ชีวิตตั้งบ้านเรือนรวมถึงมีทรัพย์สินอยู่ในประเทศไทย ประกอบธุรกิจในประเทศไทย จ่ายภาษีทั้งทางตรงและทางอ้อมให้แก่รัฐไทย ส่งบุตรเข้าศึกษาในสถาบันการศึกษาในประเทศไทย บุตรคนสุดท้องชื่อพองจันทร์ สุขแสนท์ เกิดในประเทศไทยและมีสัญชาติไทยโดยการเกิดโดยหลักดินแดนตามมาตรา 23 แห่ง พระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551 นายบุญยืนจึงเป็นบุคคลต่างด้าวที่มีสัญชาติของรัฐต่างประเทศแต่มีจุดเกาะเกี่ยวกับรัฐไทยภายหลังการเกิดอย่างเข้มข้น ดังนั้นการมีสิทธิรวมถึงการใช้สิทธิในสถานะบุคคลสัญชาติอเมริกันจึงไม่เอื้อประโยชน์ต่อการใช้ชีวิตในปัจจุบันของนายบุญยืน อาจกล่าวได้ว่านายบุญยืนย่อมตกอยู่ในสภาวะ “เสมือนไร้สัญชาติ”

กรกฎาคม 2559)

- 39 ตามมาตรา 34(5) ประกอบกับมาตรา 35(3) แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 กล่าวคือ ได้รับอนุญาตให้เข้ามาในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวเพื่อประกอบธุรกิจ โดยได้รับอนุญาตให้อยู่ได้คราวละไม่เกิน 1 ปี
- 40 กิติรญา รัตนมณี, คนต่างด้าวในทะเบียนราษฎรไทย, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552 หน้า 13.
- 41 ตามมาตรา 38 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ.2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2551

นายบุญยืนหวังว่าจะได้ทำงานพัฒนาสังคมเพื่อกลุ่มชาติพันธุ์มลาบรี ในหมู่บ้านบุญยืน อ.ร้องกวาง จ.แพร่ ต่อไปเรื่อยๆ เพื่อตอบแทนบุญคุณแผ่นดินไทยและพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชและพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ตอบแทนแผ่นดินที่ให้ที่พักพิงแก่ครอบครัวสุขเสน่ห์ นายบุญยืนตั้งใจประกอบสัมมาอาชีพในประเทศไทยต่อไปและใช้ชีวิตร่วมกับครอบครัวในประเทศไทย

กรณีนายยอดรัก หรือนายกิน ภู (นามสมมุติ) ⁴²

“ผมมาจากดอยไตแลง บวชเป็นเณร ต่อมาบวชเป็นพระ ออกธุดงค์มาเรื่อย จนมาอยู่แม่ฮ่องสอน ก็สึกออกมาใช้ชีวิตฆราวาส ผมอยู่กับภรรยาที่เป็นคนไทย ให้ภรรยาเป็นนายจ้าง เพื่อจะได้มีบัตรอะไรสักใบ เราวางแผนจะมีลูกด้วยกัน ”

นายยอดรัก เกิดเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2522 ในเมียนมา มีชาติพันธุ์ไทยใหญ่ แต่ด้วยเหตุที่บ้านยากจน และครอบครัวเกรงว่าบุตรชายจะถูกจับไปเกณฑ์เป็นทหารและถูกใช้แรงงานจึงให้นายยอดรักบวชเณรเพื่อเรียนหนังสือและเมื่อประมาณ พ.ศ.2538 ได้เดินเท้าเข้ามาอาศัยกับพระอาจารย์ที่อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอนตั้งแต่อายุประมาณ 16-17 ปี หลังบวชเรียนได้ไม่นานนายยอดรักก็สึกออกมาทำงานรับจ้างและพบกับสาวไทย ทั้งคู่ตั้งใจใช้ชีวิตคู่ด้วยกันแต่นายยอดรักไม่มีเอกสารแสดงตนใดๆ จากเมียนมาจึงได้ดำเนินการขึ้นทะเบียนแรงงานและเพิ่มชื่อในทะเบียนประวัติของบุคคลต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้อยู่ในราชอาณาจักรเป็นกรณีพิเศษ (ท.ร.38/1)⁴³ มีเลขประจำตัวประชาชน 13 หลัก ขึ้นต้นด้วย “0”

42 ข้อมูลจากการรวบรวมข้อเท็จจริงระหว่าง ปี พ.ศ.2553-2554 โดยเป็นกรณีศึกษาภายใต้โครงการคลินิกกฎหมายนครเพื่อสิทธิมนุษยชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

43 เป็นไปตามมาตรา 38 วรรคสองของพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ.2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2551 ประกอบกับกฎกระทรวงกำหนดให้คนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยปฏิบัติเกี่ยวกับการทะเบียนราษฎรและกำหนดอัตราค่าธรรมเนียม พ.ศ. 2551 และระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการจัดทำบัตรประจำ

โดยต้นปี พ.ศ.2553 นายยอดรักได้เข้าสู่กระบวนการพิสูจน์สัญชาติเมียนมา ภาย หลังผ่านการพิสูจน์สัญชาติแล้วรัฐไทยได้จำหน่ายเลขประจำตัวดังกล่าว และได้นาย ยอดรักได้เดินทางกลับมาประเทศไทยโดยถือหนังสือเดินทางเมียนมาและมีใบ อนุญาตทำงานอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ในปลายปี พ.ศ.2553 นายยอดรักได้ ดำเนินการเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้านคนอยู่ชั่วคราว ท.ร.13 และได้รับการกำหนดเลข ประจำตัวประชาชน 13 หลักขึ้นต้นด้วย “6” ⁴⁴ นายยอดรักจึงทำงานและอาศัย ตั้งถิ่นฐานอยู่กับภรรยาและบุตรสัญชาติไทยในประเทศไทยต่อเนื่องมาจนถึง ปัจจุบัน และไม่ได้กลับไปเมียนมาอีกเลย

จึงสรุปได้ว่านายยอดรักมีสถานะเป็นคนต่างด้าวซึ่งไม่ประสบปัญหาความ ไร้รัฐไร้สัญชาติแต่สัญชาติที่มีนั้นกลับไม่เอื้อประโยชน์ในชีวิตประจำวันย่อมตกอยู่ ในสภาวะ “เสมือนไร้สัญชาติ” เช่นเดียวกับนายบุญยืน

นายยอดรักหวังว่าจะทำงานเก็บเงินสร้างฐานะกับครอบครัวให้แก่ภรรยา และบุตรซึ่งเป็นคนสัญชาติไทยในประเทศไทยเพราะเขาไม่เหลือบ้านและทรัพย์สิน ใดๆ ในเมียนมาแล้ว

กรณีนางสาวราณี (นามสมมุติ) ⁴⁵

“หนูเข้ามาไทยตั้งแต่เด็ก เดินมากับพ่อกับแม่และพี่ หนูเกิดในที่โน้น หนูเพิ่งมีบัตรประชาชนของที่โน้น ไปทำตอนที่เค้าไปกันเยอะๆ ก่อน เลือกลงค่ะ ตอนนั้นแค่คิดว่าเค้าทำให้ฟรีๆ ก็เอา อย่างน้อยก็มีบัตร

ตัวของคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย พ.ศ. 2551

- 44 อัจฉรา สุทธิสุนทรินทร์, คนสองทะเบียนราษฎร กรณีแรงงานต่างด้าว: จุดเริ่มต้นของ การเชื่อมฐานข้อมูลประเทศต้นทางกับประเทศไทย, รายงานสถานการณ์ด้านสถานะบุคคล และสิทธิของคนไร้รัฐ/ไร้สัญชาติประจำปี 2553 โดยสถาบันวิจัยและพัฒนาเพื่อเฝ้าระวัง สภาวะไร้รัฐ, 2553. หน้า 15-19 .
- 45 ข้อมูลจากการรวบรวมข้อเท็จจริงระหว่างเดือนมิถุนายน-กรกฎาคม พ.ศ.2559 โดยเป็น กรณีศึกษาภายใต้โครงการคลินิกกฎหมายนเรศวรเพื่อสิทธิมนุษยชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

สักใบ แต่หนูไม่เคยคิดจะกลับไปทีโน้น หนูอยากอยู่ที่นี้ อยากอยู่กับครอบครัว อยากเรียน อยากทำงานที่นี่ ”

นางสาวราณี เกิดเมื่อวันที่ 3 กันยายน พ.ศ.2536 ที่ตำบลเต่างอย อำเภอยายโท จังหวัดมอญ ประเทศสหภาพเมียนมา เมื่อ พ.ศ.2548 ได้อพยพโดยเดินเท้าเข้ามาอาศัยในประเทศไทยพร้อมกับครอบครัวเนื่องจากที่บ้านยากจนประสบปัญหาเศรษฐกิจมารดาและบิดาจึงพาบุตร 3 คน เดินเท้าเข้ามาทำงานรับจ้างในประเทศไทยโดยเข้ามาอาศัย ณ ตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และต่อมาได้เข้าเรียนในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ ได้รับการสำรวจและจัดทำทะเบียนประวัติบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน (ท.ร.38ก) มีเลขประจำตัวประชาชน 13 หลัก ขึ้นต้นด้วย “0” และเพ็ญมีบัตรประชาชนเมียนมา ปัจจุบันนางสาวราณีกำลังศึกษาระดับอุดมศึกษาได้ในคณะมนุษยศาสตร์ หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพม่าศึกษา ในมหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่งในแถบภาคเหนือตอนล่าง โดยได้รับการสนับสนุนการศึกษาจากภาคเอกชน นางสาวราณีคาดว่าหากจบการศึกษาแล้วจะหางานทำและใช้ชีวิตตั้งบ้านเรือนในประเทศไทย ไม่คิดจะกลับไปเมียนมา หลังจากมารดาทำบัตรประชาชนเมียนมาให้ นางสาวราณีก็ไม่เคยกลับไปใช้สิทธิใดๆ ในสถานะคนสัญชาติเมียนมาแม้จะมีบัตรประชาชนเมียนมาก็ตาม

กล่าวได้ว่า นางสาวราณีมีสถานะเป็นคนต่างด้าวซึ่งไม่ประสบปัญหาความไร้รัฐไร้สัญชาติ แม้จะมีรัฐเจ้าของสัญชาติแต่ไม่เคยใช้สิทธิใดๆ ในสถานะคนชาติสัญชาติที่มีจึงไม่เอื้อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ดังนั้นนางสาวราณีจึงอยู่ในสภาวะ “เสมือนไร้สัญชาติ” เช่นเดียวกับนายบุญยืน และนายยอดรัก

นางสาวราณีหวังว่าจะตั้งใจเรียนให้จบปริญญาตรีในประเทศไทยและหางานดีๆ ทำเพื่อเลี้ยงดูบิดามารดาและหวังว่าจะได้มีโอกาสตอบแทนบุญคุณแผ่นดินไทยที่ให้น้องและครอบครัวได้อาศัยมาจนถึงทุกวันนี้

จากหกรณีสึกษาที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่ามีปัจจัยอย่างน้อย 4 ประการ ซึ่งส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายข้ามแดนของ “คนต่างด้าว” หรือ “คนนอก”

เพื่อเข้ามาในประเทศไทย กล่าวคือ

ประการแรก บังคับทางเศรษฐกิจ เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจตกต่ำไม่มีงานทำ จึงจำเป็นต้องอพยพมาหางานทำในประเทศไทย เช่น กรณีนางสันที หรือนางแสนดี, กรณีนายกอปปีรามัต และกรณีครอบครัวนางสาวราณี

ประการที่สอง บังคับทางการเมืองการปกครอง เนื่องจากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หรือชนกลุ่มน้อยที่นับถือศาสนาอิสลามซึ่งมีความขัดแย้งทางการเมืองการปกครองกับรัฐบาลเมียนมา เช่น กรณีครอบครัวนาง आयုนามเทพ กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง, กรณีนายอดรัก กลุ่มไทใหญ่ และ กรณีนายกอปปีรามัต กลุ่มมุสลิมในรัฐอาระกัน

ประการที่สาม บังคับทางสังคม เนื่องจากต้องการเข้ามาเผยแพร่ศาสนา และให้ความรู้ด้านการศึกษาและการประกอบอาชีพแก่ชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย เช่น กรณีนายบุญยืน สุขเสน่ห์ ซึ่งเข้ามาในช่วงแรกเพื่อเผยแพร่ศาสนาคริสต์ และต่อมาได้พัฒนางานให้ความช่วยเหลือทางด้านสังคมอื่นๆ แก่กลุ่มชาติพันธุ์มลาบรี

ประการสุดท้าย บังคับด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

เนื่องจากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ หรือชนกลุ่มน้อยที่นับถือศาสนาอิสลามในเมียนมาจึงได้รับผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินจากความขัดแย้งทางการเมืองการปกครองภายในประเทศเมียนมา เช่น กรณีนางสันที ชาติพันธุ์มอญ , กรณีนาง आयูนามเทพ ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง, กรณีนายอดรัก ชาติพันธุ์ ไทใหญ่ และกรณีนายกอปปีรามัต กลุ่มมุสลิมในรัฐอาระกัน

2. เมืองไทยคือบ้าน

จากกรณีศึกษาที่กล่าวมาตอนต้นทุกคนล้วนมีจุดเกาะเกี่ยวภายหลังการเกิดกับรัฐไทยเพราะมีการอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย มีการก่อตั้งบ้านเรือนในประเทศไทย ก่อตั้งครอบครัวกับคนสัญชาติไทย

ในประเทศไทย โดยสามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มแรก คนต่างด้าวที่มีภูมิลำเนาตามกฎหมายเอกชน⁴⁶ ในประเทศไทย เท่านั้น ได้แก่ นางสันที นางอายุ และ นางสาวราณี

กลุ่มที่สอง คนต่างด้าวที่มีภูมิลำเนาตามกฎหมายเอกชนและตามกฎหมายมหาชน⁴⁷ ในประเทศไทย ได้แก่ นายกอปรีรามัต นายบุญยืน นายยอดรัก

ประเทศไทยจึงเปรียบเสมือน “บ้าน” ให้คนต่างด้าวเหล่านี้ได้พักพิงเป็นที่พึ่งในยามทุกข์ เป็นแผ่นดินให้พวกเขาได้ร่วมแบ่งปันความสุขทั้งทางกายและใจกับครอบครัวได้โดยสงบและปลอดภัย ภายใต้แผ่นดินที่ปกครองโดยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช จึงไม่น่าแปลกใจที่ทุกคนต่างคิดว่า “ที่นี่คือบ้านหลังที่สอง” ที่หวังจะอาศัยอยู่ไปตราบนานแสนนานในชีวิต

2.1 ทำไมต้องไทย?

เมื่อถามว่าทำไมจึงเลือกที่จะมาอยู่ในประเทศไทย นางสันที, นางอายุ, นายกอปรีรามัต และ นายยอดรัก ต่างตอบไปในทางเดียวกันว่าเป็นเพราะเมืองไทยไม่มีการสู้รบ มาอยู่แล้วไม่ถูกกดขี่ข่มเหงรังแก ไม่ถูกทำร้าย ไม่ถูกรีดไถทรัพย์สิน มีงานให้ทำ สามารถใช้ชีวิตอย่างเป็นปกติ มีอาหารให้กิน และมีที่ให้อยู่อาศัยได้อย่างปลอดภัย

ในขณะที่คนหนุ่มสาวอย่างนางสาวราณี⁴⁸ บอกว่าแม่ตอนเข้ามาจะไม่รู้เรื่อง แต่ถ้าถามตอนนี้ก็เลือกจะอยู่ที่นี้ เพราะโตที่นี่ เรียนที่นี่ คิดว่าที่นี่เป็นบ้าน และไม่เคยไปอยู่เมียนมาเลย ถ้าให้กลับไปอยู่เมียนมาคงอยู่ไม่ได้แน่นอน

46 มาตรา 37 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า “ภูมิลำเนาของบุคคลธรรมดา ได้แก่ถิ่นอันบุคคลนั้นมีสถานที่อยู่เป็นแหล่งสำคัญ”

47 มาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ.2534 บัญญัติว่า “ผู้ใดมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านใดให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้นั้นอยู่และมีภูมิลำเนาอยู่ ณ ที่นั้น”

48 จากการสัมภาษณ์นางสาวราณีเมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2559

ส่วนนายบุญยืน บอกว่าเพราะแผ่นดินไทยเป็นแผ่นดินที่สงบ น่ายู่ คนไทยมีจิตใจเอื้อเฟื้อโอ้ออมอารี รักและช่วยเหลือพึ่งพากันแบบพี่น้อง มีพระมหากษัตริย์เป็นแหล่งรวมจิตใจ จึงรู้สึกผูกพันและรู้สึกรักประเทศไทย รักพระเจ้าอยู่หัว รักพระราชินีเหมือนกับคนไทยคนอื่นๆ⁴⁹

2.2 ความกลมกลืนกับสังคมไทย

เมื่อถามว่าทั้งหกชีวิตคิดว่าตนมีความเป็นไทยหรือไม่ ทุกคนเห็นพ้องกันว่าถึงแม้ว่าตนเองจะไม่ได้มีบุพการีเป็นคนสัญชาติไทย แม้ว่าตัวเองจะไม่ได้เกิดในประเทศไทย แต่มีความกลมกลืนกับสังคมไทย เพราะ

- (1) สามารถฟัง พูด อ่าน และเขียนภาษาไทยได้ (ทุกคนสามารถฟัง พูด อ่าน และเขียนภาษาไทยได้ ยกเว้น นางสาวที่ซึ่งอ่านและเขียนภาษาไทยไม่ได้)
- (2) มีครอบครัวเป็นคนไทย เช่น นางสาวที่มีบุตรและหลานสัญชาติไทย นางอายุมีสามีและบุตรสัญชาติไทย นายบุญยืนและนายกอภิรามัตมีบุตรสัญชาติไทย นายยอดรักมีภรรยาและบุตรสัญชาติไทย เป็นต้น
- (3) เข้ามาอาศัย เติบโต หรือใช้ชีวิตอยู่ในประเทศไทยมากกว่า 10 ปี เช่น นางสาว นามเทพ เข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ.2502, นางสาวที่เข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ.2505, นายกอภิรามัต เข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ.2514, นายบุญยืน เข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ.2521, นายยอดรัก เข้ามาอาศัยในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ.2538, และ นางสาวราณี เข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ.2548
- (4) ทำงาน มีทรัพย์สิน และตั้งบ้านเรือนอยู่ในประเทศไทย เช่น นางสาวที่ นางสาวอายุ นายบุญยืน นายยอดรัก นายกอภิรามัต เป็นต้น

49 อ้างแล้ว (เชิงอรรถที่ 37)

- (5) ได้รับการศึกษาในสถาบันการศึกษาในประเทศไทยมาโดยตลอด เช่น นายยอดรัก และนางสาวราณี
- (6) ทุกคนเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
- (7) ทุกคนเคารพรักในพระมหากษัตริย์ไทย รวมถึงพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ ในฐานะศูนย์รวมจิตใจของคนในประเทศไทย

3. ความหวัง-ความฝันของคนชายขอบ

นางสนที่หวังว่า: จะได้แปลงสัญชาติเป็นไทย ได้ใช้ชีวิตบั้นปลายร่วมกับลูกๆ และหลานๆ ในประเทศไทย ได้มีสิทธิในเบี่ยยังชีพผู้พิการ และเบี่ยยังชีพผู้สูงอายุ พอจะเลี้ยงชีพของตนได้โดยไม่สร้างความลำบากให้ลูกหลาน และหากมีสัญชาติไทยแล้วอยากจะไปใช้สิทธิเลือกเหมือนคนไทยคนอื่นๆ⁵⁰

นางอายุหวังว่า: คำร้องขอแปลงสัญชาติเป็นไทยในฐานะผู้ทำคุณประโยชน์ให้ประเทศไทยจะได้รับการอนุมัติ เธอหวังว่าจะมีอิสระ (ปราศจากปลอกคอก) ในการเดินทาง ไม่ต้องขออนุญาตออกนอกพื้นที่ทุกครั้งเมื่อต้องเดินทางไปต่างจังหวัด หรือต้องเดินทางออกนอกประเทศไทย⁵¹

นายกอบปรีรามัดหวังว่า: คำร้องขอแปลงสัญชาติเป็นไทยจะได้รับการพิจารณา เขาจะยื่นคำร้องขอแปลงสัญชาติเป็นไทยในฐานะชนกลุ่มน้อยอีกครั้งในปี 2560 เมื่อเขามีอายุครบ 65 ปี บริบูรณ์ นอกจากนี้เขาหวังที่จะเดินทางไปประกอบพิธีฮัจจ์ ที่นครเมกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย สักครั้งในชีวิต นอกจากนี้เขามีความสนใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง หากมีสัญชาติไทยแล้วอยากใช้สิทธิเลือก

50 จากการสัมภาษณ์นางสนที่ทางโทรศัพท์เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2559

51 อายุ นามเทพ. กรณีศึกษา อายุ นามเทพ http://www.isranews.org/isra-news/item/50545-newag_32954.html (สืบค้นเมื่อ 5 พฤศจิกายน 2559)

ตั้งเหมือนคนไทยอื่นๆด้วย⁵²

นายบุญยืนหวังว่า: คำขอแปลงสัญชาติเป็นไทยซึ่งยื่นไปหลายปีแล้วจะได้รับการพิจารณา เขาอยากมีสัญชาติไทย อยากใช้สิทธิเลือกตั้งเหมือนบุตรสาว(พงษ์จันทร์ สุขเสน่ห์)⁵³

นายยอดรักหวังว่า: ถ้ามีโอกาสอยากจะแปลงสัญชาติเป็นไทย อยากอาศัยอยู่กับภรรยาและลูกในประเทศไทยตลอดไป⁵⁴

นางสาวราณีหวังว่า: จะตั้งใจเรียนให้จบปริญญาตรีในประเทศไทย ถ้ามีโอกาสอยากจะแปลงสัญชาติเป็นไทย เพราะตอนนี้ต้องรับภาระค่าเล่าเรียนจำนวนมาก ถ้ามีสัญชาติไทยจะได้มีสิทธิกู้ยืมเงิน กยศ. หากเรียนจบแล้วจะหางานดีๆทำในประเทศไทยอยากทำงานรับราชการ และหวังว่าจะได้มีโอกาสตอบแทนบุญคุณแผ่นดินไทยที่ให้ตนเองและครอบครัวได้อาศัยมาจนถึงทุกวันนี้⁵⁵

กล่าวโดยสรุปได้ว่า คนต่างด้าว หรือ “คนนอก” เหล่านี้ได้แต่หวังว่าสักวันจะมีสถานะ “คนสัญชาติไทย” มีโอกาสได้แปลงสัญชาติเป็นไทย อันนำมาซึ่งสิทธิต่างๆ ในสถานะคนชาติ ได้แก่ สิทธิในสวัสดิการของรัฐต่างๆ (เช่น เบี้ยยังชีพคนชรา เบี้ยยังชีพผู้พิการ เป็นต้น) สิทธิกู้ยืมเงินจากกองทุนให้กู้ยืมเงินเพื่อการศึกษา (กยศ.) สิทธิในการรับราชการ สิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองทั้งระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ

52 จากการสัมภาษณ์นายกอภิวัฒน์เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2559 ณ บ้านพักในตลาดแม่สอด ต.แม่สอด อ.แม่สอด จ.ตาก

53 อ้างแล้ว (เชิงอรรถที่ 38)

54 อ้างแล้ว (เชิงอรรถที่ 42)

55 อ้างแล้ว (เชิงอรรถที่ 48)

4. กระงกะท่อนความจรงของคนขายชอบ

ความหวังและความฝันของคนขายชอบเหล่านี้ ถูกสะท้อนความเป็นจรงผ่านกระงกะบานใหญ่ที่เรียกว่า “กฎหมายและนโยบายของรัฐไทย” จากการศึกษาพบว่าคนขายชอบซึ่งเป็น “คนนอก” ไม่ได้เกิดในประเทศไทยและมีจุดเกาะเกี่ยวกับรัฐไทยเข้มขันมีสิทธิในสัญชาติไทยภายหลังการเกิดโดยการแสดงเจตนาซึ่งสามารถแสดงเจตนาได้ 2 ลักษณะ⁵⁶ คือ (1) โดยการสมรส เช่น กรณีหญิงต่างด้าวขอมีสัญชาติไทยโดยการสมรสกับชายไทย⁵⁷ และ (2) โดยการแปลงสัญชาติโดยยื่นคำขอแปลงสัญชาติให้ตนเอง หรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลของตน เช่น บุตรผู้เยาว์ ขอแปลงสัญชาติในฐานะภรรยา หรือ สามีของบุคคลซึ่งแปลงสัญชาติเป็นไทย หรือกลับคืนสัญชาติไทย⁵⁸ ผู้อนุบาลยื่นขอแปลงสัญชาติให้แก่บุคคลไร้ความสามารถ ผู้อำนวยการสถานสงเคราะห์ขอแปลงสัญชาติให้แก่ผู้เยาว์ในความดูแลของสถานสงเคราะห์ หรือผู้รับบุตรบุญธรรมขอแปลงสัญชาติให้แก่บุตรบุญธรรม^{59 60} เป็นต้น

56 พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร. คำอธิบายกฎหมายสัญชาติไทย. พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพฯ:วิญญูชน, 2548 .หน้า 98-130.

57 เป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา 9 ประกอบกับ มาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508

58 เป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา 10 ประกอบกับ มาตรา 11 และ มาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติสัญชาติ(ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551

59 เป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา 12/1 ประกอบกับ มาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติสัญชาติ(ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551

60 สำหรับคนต่างด้าวซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยที่เป็นคนไร้ ความสามารถ ผู้เยาว์ซึ่งอยู่ในความดูแลของสถานสงเคราะห์ของรัฐตามที่รัฐมนตรีกำหนด หรือบุตรบุญธรรมที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ดำเนินการยื่นคำขอตามข้อ 3/1 แห่งกฎกระทรวง กำหนดแบบ วิธีการ และค่าธรรมเนียม ในการยื่นคำขอเกี่ยวกับการได้สัญชาติไทย การแปลงสัญชาติเป็นไทย และการกลับคืนสัญชาติไทยสำหรับคนต่างด้าวซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อย (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2555 ลงวันที่ 16 พฤศจิกายน 2555 ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่ม 129 ตอนที่ 116 ก เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2555

ภายใต้กฎหมายสัญชาติฉบับที่มีผลบังคับใช้ในปัจจุบัน คือ พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2 และ 3) พ.ศ.2535 ตลอดจนพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551 และโดยพระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2555 ได้วางหลักการในการแสดงเจตนาเพื่อขอสัญชาติไทยและขอแปลงสัญชาติไว้ ดังนี้

(1) การแสดงเจตนาขอมีสัญชาติไทยโดยการสมรส

“มาตรา 9 หญิงซึ่งเป็นคนต่างด้าวและได้สมรสกับผู้มีสัญชาติไทย ถ้าประสงค์จะได้สัญชาติไทยให้ยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง⁶¹

การอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ได้สัญชาติไทยอยู่ในดุลยพินิจของรัฐมนตรี”

นางอายุ เป็นคนต่างด้าวที่เคยสมรสกับชายไทย แต่สามีเสียชีวิตก่อนที่จะดำเนินการขอสัญชาติไทยโดยการสมรส จึงไม่สามารถใช้ช่องทางนี้ได้ ส่วนนางสันที มีสามีเป็นคนชาติพันธุ์มอญ จึงขอสัญชาติไทยโดยช่องทางนี้ได้เช่นเดียวกัน

(2) การแสดงเจตนาขอมีสัญชาติไทยโดยการขอแปลงสัญชาติ

คนต่างด้าวสามารถแสดงเจตนาขอแปลงสัญชาติเป็นไทยได้เมื่อตนบรรลุนิติภาวะแล้วตามกฎหมายไทยและกฎหมายที่บุคคลนั้นมีสัญชาติ, มีความประพฤติดี, มีอาชีพเป็นหลักฐาน, มีภูมิลำเนาต่อเนื่องมาจนถึงวันยื่นคำขอแปลงสัญชาติเป็นไทยไม่น้อยกว่า 5 ปี และต้องพูดและฟังภาษาไทยได้มีความรู้ภาษาไทยตามที่

61 กรณีหญิงต่างด้าวซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อย ดำเนินการยื่นคำขอตามข้อ 2 แห่งกฎกระทรวงกำหนดแบบ วิธีการ และค่าธรรมเนียมในการยื่นคำขอเกี่ยวกับการได้สัญชาติไทย การแปลงสัญชาติเป็นไทย และการกลับคืนสัญชาติไทยสำหรับคนต่างด้าวซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อย พ.ศ.2545 ลงวันที่ 23 สิงหาคม 2545 ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่ม 119 ตอนที่ 89 ก เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2545

กำหนดในกฎกระทรวง⁶² โดยยื่นคำขอแปลงสัญชาติต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบ และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง^{63 64}

อย่างไรก็ดี หลักการดังกล่าวมีข้อยกเว้นสำหรับกรณีและผู้ขอแปลงสัญชาติ เป็นผู้ทำความดีความชอบเป็นพิเศษหรือเป็นผู้ทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศไทย หรือเป็นบุตร ภริยา สามีของผู้ซึ่งได้แปลงสัญชาติเป็นไทย หรือเป็นบุตร ภริยา สามี ของผู้ได้กลับคืนสัญชาติไทย หรือเป็นบุตร ภริยา สามี ของผู้ได้เคยมีสัญชาติไทย มาก่อน หรือเป็นสามีของผู้มีสัญชาติไทย⁶⁵ คนกลุ่มนี้ไม่จำเป็นต้องมีภูมิลำเนาต่อ เนื่องมาจนถึงวันยื่นคำขอแปลงสัญชาติเป็นไทยไม่น้อยกว่า 5 ปี และ ไม่จำเป็นต้อง พูดและฟังภาษาไทยได้

นางอายุ เป็นคนหนึ่งที่ได้อื่นขอแปลงสัญชาติเป็นไทยในฐานะผู้ทำ คุณประโยชน์ให้แก่ประเทศไทยโดยยื่นคำขอไปหลายครั้ง คำขอนี้ไปถึงรัฐมนตรี ว่าการกระทรวงมหาดไทยหลายสมัยแล้วแต่อยู่ระหว่าง “รอการพิจารณา”

นายบุญยืนก็ยื่นคำขอแปลงสัญชาติในฐานะผู้ทำคุณประโยชน์ให้แก่ ประเทศไทยเช่นเดียวกันแต่ถูกปฏิเสธด้วยเหตุไม่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่ กฎหมายกำหนด

62 ตามมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ประกอบกับกฎกระทรวง(พ.ศ.2510) ลงวันที่ 14 พฤษภาคม 2510 ออกตามความในพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ประกาศ ในราชกิจจานุเบกษาฉบับพิเศษ เล่ม 84 ตอนที่ 46 เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2510

63 กรณีคนต่างด้าวทั่วไป ยื่นคำขอตามข้อ 3 แห่งกฎกระทรวง (พ.ศ.2510) ลงวันที่ 14 พฤษภาคม 2510 ออกตามความในพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่ม 84 ตอนที่ 46 เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2510

64 กรณีคนต่างด้าวซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อย ยื่นคำขอตามข้อ 3 แห่งกฎกระทรวงกำหนดแบบ วิธีการ และค่าธรรมเนียมในการยื่นคำขอเกี่ยวกับการได้สัญชาติไทย การแปลงสัญชาติเป็นไทย และ การกลับคืนสัญชาติไทยสำหรับคนต่างด้าวซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อย พ.ศ.2545 ลงวันที่ 23 สิงหาคม 2545 ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่ม 119 ตอนที่ 89 ก เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2545

65 ตามมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติ สัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551

นายกอบิรามัต เคยยื่นคำขอแปลงสัญชาติกรณีชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย แต่ถูกปฏิเสธเนื่องจากติดขัดเรื่องหลักเกณฑ์รายได้ของผู้ขอแปลงสัญชาติ กล่าวคือ นายกอบิรามัตมีรายได้ก่อนหักภาษีเฉลี่ยเดือนละไม่เกิน 20,000 บาท ซึ่งเป็นการตีความกฎกระทรวงกำหนดแบบ วิธีการ และค่าธรรมเนียมในการยื่นคำขอเกี่ยวกับการได้สัญชาติไทย การแปลงสัญชาติเป็นไทย และการกลับคืนสัญชาติไทยสำหรับคนต่างด้าวซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อย พ.ศ.2545 ที่คลาดเคลื่อนไป

สำหรับนางสันที ยังไม่ได้ดำเนินการแปลงสัญชาติเพราะอยู่ระหว่างการพิสูจน์สิทธิในสถานะบุคคลว่าเคยได้รับการบันทึกในทะเบียนประวัติผู้พลัดถิ่นจากพม่าหรือไม่ หากพิสูจน์สิทธิดังกล่าวเสร็จก็จะต้องดำเนินการขอแปลงสัญชาติกรณีชนกลุ่มน้อยในประเทศไทยโดยดำเนินการตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดต่อไป

กรณีนายยอดรัก บรรลุนิติภาวะแล้วทั้งตามกฎหมายไทยและกฎหมายเมียนมาจึงสามารถแสดงเจตนาขอแปลงสัญชาติเป็นไทยด้วยตนเองตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายกำหนดสำหรับกรณีคนต่างด้าวทั่วไป

กรณีนางสาวราณี เป็นบุคคลที่ได้รับการสำรวจและจัดทำทะเบียนประวัติบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน ในสถานะบุคคลที่กำลังศึกษาในสถาบันการศึกษาในประเทศไทยเป็นบุคคลที่ควรได้รับการพัฒนาสถานะบุคคลเป็นคนต่างด้าวที่มีสิทธิอาศัยถาวรตามยุทธศาสตร์การจัดการปัญหาสถานะและสิทธิของบุคคล ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 18 มกราคม พ.ศ.2548 และมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ.2553 ซึ่งมีนโยบายให้สัญชาติไทยแก่บุคคลซึ่งจบการศึกษาในสถานศึกษาในประเทศไทยโดยการแสดงเจตนาแปลงสัญชาติเป็นไทย อย่างไรก็ตาม ปรากฏถึงปัจจุบันนี้ยังไม่มีกรออกหลักเกณฑ์กำหนดแบบ และวิธีการในการยื่นคำร้องขอแปลงสัญชาติเป็นไทยในกรณีดังกล่าวทำให้บุคคลซึ่งจบจากสถาบันการศึกษาในประเทศไทยยังไม่สามารถใช้สิทธิดังกล่าวได้

การได้สัญชาติไทยโดยการแสดงเจตนาทั้งกรณีการขอมีสัญชาติไทยโดยการสมรส และการขอแปลงสัญชาติเป็นไทย ทั้งสองกรณีที่กำลังกล่าวมาข้างต้นจะมีผล

เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาและจะมีผลเป็นการเฉพาะตัว หลังประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วพนักงานเจ้าหน้าที่จะออกหนังสือสำคัญการแปลงสัญชาติเป็นไทยให้ไว้แก่ผู้ได้สัญชาติไทยเป็นหลักฐาน บุคคลกลุ่มนี้ จะได้รับการกำหนดเลขประจำตัวประชาชน 13 หลัก ขึ้นต้นด้วย “8” มีสิทธิหน้าที่ในสถานะบุคคลสัญชาติไทย เช่น การมีส่วนร่วมทางการเมือง กล่าวคือบุคคลซึ่งแปลงสัญชาติมาไม่น้อยกว่า 5 ปี สามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้ การสมัครเข้ารับราชการครู⁶⁶ รวมถึงสิทธิอื่นๆ เท่าที่ไม่ขัดกับกฎหมาย เนื่องจากบางกรณีกฎหมายกำหนดไว้เฉพาะสำหรับบุคคลที่มีสัญชาติไทยโดยการเกิดเท่านั้น เช่น การสมัครเข้ารับราชการตำรวจ⁶⁷ การเป็นตุลาการศาลยุติธรรม⁶⁸ เป็นต้น

5. บทสรุป

จากบทเรียนของทกชีวิตเป็นตัวแทนของอีกหลายพันหลายหมื่นชีวิตที่ปรากฏตัวในสังคมไทยพบว่ามีคนต่างด้าวจำนวนไม่น้อยที่คาดหวังว่าสักวันจะมีสัญชาติไทย แต่บางครั้งการมีสิทธิในสัญชาติไทยก็ไม่ใช่คำตอบสุดท้ายของชีวิตเสมอไป การมีคุณภาพชีวิตที่ดีสามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ สามารถทำงานหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ มีทรัพย์สิน มีบ้านเรือนให้อยู่อาศัย และได้อยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวต่างหากเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา โดยมีกฎหมายและนโยบายเป็นเครื่องมือ/กลไกในการเข้าถึงสิทธิและสวัสดิการต่างๆ จากภาครัฐ หากทุกชีวิตสามารถเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานและบริการจากรัฐได้ตามสถานะบุคคลของแต่ละคน ทรานส์นักรมีหรือไม่มีสัญชาติไทยก็ไม่ใช่ปัญหาหลักอีกต่อไป

66 ตามมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และพระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546

67 ตามมาตรา 48 พระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547

68 ตามมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543

บรรณานุกรม

กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง

กฎกระทรวง (พ.ศ.2510) ออกตามความในพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508

กฎกระทรวงกำหนดแบบ วิธีการ และค่าธรรมเนียมในการยื่นคำขอเกี่ยวกับการได้
สัญชาติไทย การแปลงสัญชาติเป็นไทย และการกลับคืนสัญชาติไทยสำหรับ
คนต่างด้าวซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อย พ.ศ.2545

พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ.2534 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดย พระ
ราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2551

พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ.2522 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติ
คนเข้าเมือง(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2523 และพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง
(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2542

พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ.2508 ซึ่งถูกแก้ไขและเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติ
สัญชาติ(ฉบับที่ 2 และ 3) พ.ศ.2535 ตลอดจนพระราชบัญญัติสัญชาติ
(ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551 และพระราชบัญญัติสัญชาติ(ฉบับที่ 5) พ.ศ.2555

วิทยานิพนธ์

กิติวรญา รัตนมณี. (2552). **คนต่างด้าวในทะเบียนราษฎรไทย**. วิทยานิพนธ์มหา
บัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ดรุณี ไพศาลพาณิชย์กุล. (2548). **สิทธิในการมีเอกสารพิสูจน์ทราบตัวบุคคลใน
รัฐไทย**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.

หนังสือ

- พรพิมล ตรีโชติ. (2551). การต่างประเทศพม่า: ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านและชนกลุ่มน้อย. หน่วยปฏิบัติการวิจัยแม่โขงศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัจฉรา สุทธิสุนทรินทร์. (2553). คนสองทะเลเบียนราษฎร์ กรณีแรงงานต่างด้าว: จุดเริ่มต้นของการเชื่อมฐานข้อมูลประเทศต้นทางกับประเทศไทย, รายงานสถานการณ์ด้านสถานะบุคคลและสิทธิของคนไร้รัฐ/ไร้สัญชาติ ประจำปี 2553. สถาบันวิจัยและพัฒนาเพื่อเฝ้าระวังสถานะไร้รัฐ.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

- กิติรญา รัตนมณี. (2554). กรณีศึกษา: นางแสนดี (หรือป้าสันที) คนมอญไร้สัญชาติจากทวาย ที่มีจุดเกาะเกี่ยวกับประเทศไทย. สืบค้นวันที่ 30 กรกฎาคม 2559, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/470819>
- ดรุณี ไพศาลพาณิชย์กุล. (2552). ห้าคุณหก: สูตรคุณความคิดและปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาสถานะบุคคลตามกฎหมายไทย. สืบค้นวันที่ 30 กรกฎาคม 2559, จาก http://www.archanwell.org/autopage/show_page.php?t=1&s_id=435&d_id=434
- _____. (2554). บันทึกถึงระหว่างทางการเปลี่ยนผ่านจากความไร้รัฐ ไร้สัญชาติ ของคนมอญอพยพสามรุ่นในรัฐไทย. สืบค้นวันที่ 30 กรกฎาคม 2559, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/469711>
- _____. (2557). แนวคิดทางกฎหมายในการพิสูจน์และพัฒนาสิทธิในสถานะบุคคลตามกฎหมาย. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- บุญยืน สุขเสนนท์. (2555). 30 ปี ในประเทศไทยของครอบครัวสุขเสนนท์. สืบค้นวันที่ 30 กรกฎาคม 2559, จาก http://www.wungfon.com/index.php?option=com_content&view=article&id=783:2011-11-17-18-03-09&catid=178:2011-07-05-02-33-10&Itemid=218
- ปุลนทวิชญ์ ฉัตรมงคลชาติ. (2554). กรณีศึกษา: อายุ นามเทพ. สืบค้นวันที่ 30 กรกฎาคม 2559, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/424605>
- พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร. (2547). **ความเป็นคนไร้รัฐและคนไร้สัญชาติในประเทศไทย: คืออะไร? และควรจัดการอย่างไร?**, หนังสือที่ระลึกวันรพี 2547 ของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สืบค้นวันที่ 30 กรกฎาคม 2559, จาก <http://www.archanwell.org/office/download.php?id=402&file=376.pdf&fol=2>
- _____. (2548). คำอธิบายกฎหมายสัญชาติไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ:วิญญูชน.
- _____. (2550). คนที่มีสัญชาติต่างประเทศแต่สัญชาตินี้ไม่ก่อสุขภาวะอันพึงมี จึงเป็นเสมือนคนไร้สัญชาติ สืบค้นวันที่ 30 กรกฎาคม 2559, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/28786>
- _____. (2553). กรณีอาจารย์อายุ นามเทพ. สืบค้นวันที่ 30 กรกฎาคม 2559, จาก http://www.archanwell.org/autopage/show_page.php?t=2&s_id=55&d_id=56 (สืบค้นเมื่อ 30 กรกฎาคม 2559)
- _____. (2554). **รวมงานเขียนเกี่ยวกับกรณีศึกษาเด็กชายวิชญ์ บุญญาและครอบครัว: คนไร้รัฐไร้สัญชาติแห่งสมุทรปราการ.** สืบค้นวันที่ 30 กรกฎาคม 2559, จาก http://www.archanwell.org/autopage/show_page.php?t=2&s_id=64&d_id=57

_____. (2556). กรณีศึกษาครอบครัวสุขเสน่ห์. สืบค้นวันที่ 30 กรกฎาคม 2559, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/537195>

อายุ นามเทพ. (2548). อายุ (โพ) นามเทพ: คนไร้รัฐและมนุษย์ล่องหน. สืบค้นวันที่ 30 กรกฎาคม 2559, จาก http://www.archanwell.org/autopage/show_page.php?t=1&s_id=230&d_id=229

บรรณานุกรมไทยที่แปลเป็นภาษาอังกฤษ

Thesis

- Paisanpanichkul, D. (2009). **Right to identification paper in Thai state.** LLM. Faculty of Law Thammasart University. (in Thai)
- Rattanamane, K. (2009). **Alien in Thai Civil Registration Law.** LLM. Faculty of Law Thammasart University. (in Thai)

Books

- Treechot, P. (2008). **Myanmar's foreign affairs with neighboring countries in ethnic minority context.** Mekong Studies Center. Institute of Asian Studies Chulalongkorn University. (in Thai)
- Suthisoontarin, A. (2010). **Migrant workers who registered more than one registration systems.** Annual report of stateless and nationality-less personal legal status in Thailand. Stateless Watch. (in Thai)

Electronic databases

- Chatmogcolchart, P. (2008). **Case Study of Mrs. Ayu Namtep.** Retrived July 30, 2016 from <https://www.gotoknow.org/posts/424605>
- Namtep, A. (2005). **Ayu Po Namtep: stateless and the invisible man.** Retrived July 30, 2016 from <http://www.archanwell.org/au->

topage/show_page.php?t=1&s_id=230&d_id=229 (in Thai)

Paisanpanichkul, D. (2009). **5x6: how to develop the right to personal status**. Retrived July 30, 2016 from http://www.archanwell.org/autopage/show_page.php?t=1&s_id=435&d_id=434 (in Thai)

_____. (2011). **Memory of three generation in Mon family who live in Thailand**. Retrived July 30, 2016 from <https://www.gotoknow.org/posts/469711> (in Thai)

_____. (2014). **Legal concept to verify and develop the right to personal status**. Phd. Faculty of Law Thammasart University. (in Thai)

Rattanamanee, K. (2011). **Case Study of Mrs.Sandhi**. Retrived July 30, 2016 from <https://www.gotoknow.org/posts/470819> (in Thai)

Saisoonthorn, P. (2004). Stateless and nationality-less in Thailand : how to manage?. **Repee Journal**. Faculty of Law Thammasart University. Retrived July 30, 2016 from <http://www.archanwell.org/office/download.php?id=402&file=376.pdf&fol=2> (in Thai)

_____. (2005). **Commentary of nationality law**. (4th Edition). Bangkok:Winyuchon. (in Thai)

_____. (2007). **Aliens who seem nationality-less people**. Retrived July 30, 2016 from <https://www.gotoknow.org/posts/28786> (in Thai)

- _____. (2010). **Case Study of Mrs. Ayu Namtep**. Retrived July 30, 2016 from http://www.archanwell.org/autopage/show_page.php?t=2&s_id=55&d_id=56 (in Thai)
- _____. (2011). **Case Study of Vissanu Booncha and his family: stateless who live in Samut Prakarn Province**. Retrived July 30, 2016 from http://www.archanwell.org/autopage/show_page.php?t=2&s_id=64&d_id=57 (in Thai)
- _____. (2013). **Case Study of Sooksane's family**. Retrived July 30, 2016 from <https://www.gotoknow.org/posts/537195> (in Thai)
- Sooksane B. (2011). **30 years in Thailand of Sooksane's family**. Retrived July 30, 2016 from http://www.wungfon.com/index.php?option=com_content&view=article&id=783:2011-11-17-18-03-09&catid=178:2011-07-05-02-33-10&Itemid=218